

Αποστόλης Αγγελόπουλος

Ψυχολόγος – Ψυχοθεραπευτής – Ομαδικός Αναλυτής

Αιγινήτου 2 & Απ. Παύλου, Θησείο, 11851 Αθήνα

Τηλέφωνο: ++3 210 3422073, **e-mail:** angelopoulos.a@gmail.com

Site: www.apostolisangelopoulos.gr

Η ψυχολογία των μαζών: μία ιστορική αναδρομή

Παρουσιάστηκε τον Απρίλη του 2000 ως πίνακας σε ομιλία για τη σημασία των μεγάλων ομάδων στον τομέα της πρόνοιας.

1659 Ο B.Nedham συνοψίζει την ανακάλυψη του *Homo Oeconomicus* με την φράση "το συμφέρον δεν ψεύδεται" ταυτίζοντας το συμφέρον με την ορθολογιστική συμπεριφορά και την διοίκηση και εδραιώνοντας την κοινή πεποίθηση, ότι οι μάζες δεν ξέρουν το συμφέρον τους ή τουλάχιστον δεν δρουν σύμφωνα με αυτό.

1731 Εισαγωγή του όρου "εξέγερση" στην Γερμανική νομοθεσία σαν αδίκημα των μαζών ή των όχλων.

1760-70 Μαζικότατες εξεγέρσεις που ονομάστηκαν "Wilkes Riots" στην Αγγλία. Ο D.Hume στα Δοκίμιά του αναφέρει ότι ο λαός "δεν είναι τόσο επικίνδυνο τέρας, όσο φάνηκε στα τελευταία γεγονότα". Ο John Adams αναφέρει ότι υπάρχουν "church-quakes και state-quakes στον ηθικό και τον πολιτικό κόσμο, όπως ακριβώς υπάρχουν σεισμοί (earthquakes) καταιγίδες και θύελλες στον φυσικό κόσμο". Λίγο αργότερα (1780) ο Thomas Jefferson έλεγε ότι και οι επαναστάσεις ενίοτε είναι ωραίες, "γιατί είναι σαν καταιγίδα στην ατμόσφαιρα".

1796 Η Γαλλική Επανάσταση.

1830 Επανάσταση στην Γαλλία και αλλεπάλληλες εξεγέρσεις στην Γερμανία.

1839 Ο Leopold von Ranke (1795-1886), ο ιδρυτής της "αντικειμενικής" ιστοριογραφίας, έγραψε για τον "Πόλεμο των Χωρικών" (1525) ότι ήταν το "μεγαλύτερο φυσικό φαινόμενο της Γερμανικής ιστορίας". Ο ορισμός του ως φυσικού φαινομένου είναι σε αντιδιαστολή με την κυρίαρχη λουθηρανική ιδεολογία της ηθικής φύσης του Κράτους ως του μόνου υποκειμένου της Ιστορίας. Άρα ο ξεσηκωμός των χωρικών ενάντια στις αρχές δεν μπορεί παρά να είναι φυσικό (και όχι ηθικό) φαινόμενο, που η Ηθική καλείται να δαμάσει.

1847-48 Γενική οικονομική κρίση με μαζικό κλείσιμο βιομηχανιών, ανεργία και εξαθλίωση. Αιματηρή επανάσταση στην Γαλλία, που γρήγορα εξαπλώνεται στη Γερμανία και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

1852 Ο Charles MacKay (1789 - 1867) εκδίδει το "**Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Crowds**".

1860 Η διοικητική μέθοδος του L. von Stein διδάσκεται στην Αστυνομική Σχολή του Παρισιού, όπου δικαιολογείται η χρήση βίας ακόμα και η φυσική εξόντωση στην χειραγώγηση των μαζικών εκδηλώσεων λόγω της "πρωτογενούς ισχύος των μαζών που αρνείται τις συνταγματικές αρχές με τον ίδιο τρόπο που η αστυνομία δέχεται αυτές τις αρχές ad absurdum".

1870 Γερμανία. Μεγάλο κύμα απεργιών για οικονομικά αιτήματα.

- 1871-2** Η παρισινή Κομμούνα.
- 1872** Ο Charles Darwin (1809-82) εκδίδει το "**The Expressions of the Emotions in Man and Animals**".
- 1885** Ο Sigmund Freud (1856 - 1939) επισκέπτεται την κλινική του Charcot (1825-93) και παρατηρεί την χρήση της ύπνωσης στην θεραπεία της υστερίας.
- 1890** Ο Gabriel Tarde (1843 - 1904) εκδίδει το "**Les Lois de l' Imitation**".
- 1891** Ο S. Sighele (1838-1907) εκδίδει το "**Les Foules Criminelles**".
- 1893** Ο Emil Durkheim (1858-1917) εκδίδει το άρθρο του "**Représentations Individuelles et Représentations Collectives**" στο *Revue de Metaphysique et de Morale*, 6, p 273-302.
- 1895** Ο Gustav Le Bon (1841 - 1931) εκδίδει το "**Psychologie des Foules**".
- 1897** Ο Alfred Fullé εκδίδει το "**La Psychologie des Peuples Français**".
- 1900** Ο Wilhelm Wundt (1832 - 1920) εκδίδει τον πρώτο από τους δέκα τόμους της "**Völkerpsychologie: eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythos und Sitte**" έργο που έπαψε να εκδίδεται με τον θάνατό του το 1920.
- 1901** Ο Gabriel Tarde εκδίδει το "**L' Opinion et la Foule**" ενώ την προηγούμενη χρονιά έχει αναγορευθεί Professor στο College de France.
- 1904** Ο κοινωνιολόγος που αργότερα θα διακριθεί στην Αμερική για τις έρευνές του πάνω στη συλλογική συμπεριφορά, Robert E. Park εκδίδει το "**Masse und Publikum**" στη Βέρνη.
- 1905** Ρωσία. Η αιματηρή και ανεπιτυχής γενικευμένη πολιτική απεργία.
- 1906** Ο ρώσος ψυχίατρος Φιόντορ Ριμπακόφ εκδίδει την μελέτη του "**Ψυχικές διαταραχές που προκλήθηκαν από τα πρόσφατα πολιτικά γεγονότα**".
- 1907** Ο Gustav Le Bon εκδίδει το "**La Psychologie du Socialisme**".
- 1908** Ο William MacDougal (1871-1938) εκδίδει το "**Introduction to Social Psychology**".
- 1912** Ο Wilhelm Wundt εκδίδει το "**Elemente der Völkerpsychologie**".
- 1913** Ο Sigmund Freud εκδίδει το "**Totem und Taboo**".
- 1914-1918** Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος.
- 1917** Ρωσία. Η Οκτωβριανή Επανάσταση.
- 1920** Ο William MacDougal εκδίδει το "**Group Mind**".
- 1920** Martin, Everett Dean. 1920. *The Behavior of Crowds: A Psychological Study*. New York: Harper and Brothers.
- 1921** Ο Sigmund Freud εκδίδει το "**Massenpsychologie und Ich-Analyse**".
- 1924** Ο Floyd Allport εκδίδει το "**Social Psychology**" στο οποίο αμφισβητεί τη σημασία των ομάδων και των οργανώσεων και απορρίπτει κατηγορηματικά ως αντιεπιστημονική οποιαδήποτε αναφορά σε "crowd mind" ή μεταβολές της συμπεριφοράς ατόμων στα πλήθη. Υποστήριξε ότι "το άτομο μέσα στη μάζα συμπεριφέρεται όπως θα ήταν και μόνο του απλώς πιο υπερβολικά".

1939 Ο Robert E. Park εκδίδει το "**Principles of Sociology**" στην Νέα Υόρκη όπου ο ψυχολόγος Herbert George Blumer υπογράφει το κεφάλαιο: "Collective behaviour" στο οποίο προσφέρεται μία εναλλακτική ερμηνεία για την ύπαρξη νομοτελειακών διαδικασιών επικοινωνίας μεταξύ των μελών μίας μάζας, παρ' όλο που οι ερευνητές δεν καταφέρνουν να την παρατηρήσουν.

1941 Ο ψυχολόγος Neil Miller και ο κοινωνιολόγος John Dollard (1941) συνδύασαν στοιχεία της θεωρίας της μάθησης και της ψυχαναλυτικής θεωρίας και πρότειναν μια εξήγηση με βάση την οποία οι τάσεις ή οι προδιαθέσεις να μαθαίνονται ως αποτέλεσμα ανταμοιβών, η έλλειψη δυνατότητας απόκρισης ή της λήψης ανταμοιβής οδηγεί στη ματαίωση (frustration) και η ματαίωση οδηγεί στην επιθετικότητα με στόχο την εξάλειψη ή την τιμωρία των πηγών της δυσaréσκειας.

1952 Οι Festinger, Pepitone, και Newcomb διατύπωσαν την - μέχρι σήμερα ευρύτερα αποδεκτή - θεωρία της "**απατομίκευσης**" (**deindividuation**) που τεκμηριώνει την απώλεια του γνωστικού ελέγχου της συμπεριφοράς και την μεταβολή της στις μαζικές εκδηλώσεις.

Αποστόλης Αγγελόπουλος

Απρίλης 2000